

LEGAL UPDATE

Recent verschenen rapport 'de Staat van het Onderwijs 2024': het onderwijs verkeert in zwaar weer

Datum: 29 april 2024

Op 17 april jl. is [De Staat van het Onderwijs 2024](#) gepubliceerd. In dit jaarlijkse rapport schetst de Inspectie van het Onderwijs een beeld van de trends en ontwikkelingen in het onderwijsstelsel en binnen de onderwijssectoren. In deze Legal Update zetten wij de belangrijkste bevindingen uit het rapport op een rij.

Algemene bevindingen

Net als vorig jaar zijn belangrijke thema's die in het rapport aan bod komen onder meer de kwaliteit van het onderwijs, het lerarentekort en basisvaardigheden. Ook wordt aandacht besteed aan de onderwerpen kansengelijkheid, het mentaal welbevinden en de (sociale) veiligheid.

Een paar van de belangrijkste bevindingen:

- Volgens het rapport verkeert het onderwijs in zwaar weer. De onderwijskwaliteit is niet op niveau: iets meer dan 20% van de scholen werd tijdens een steekproef met een onvoldoende of zeer zwak beoordeeld. Het niveau van de basisvaardigheden taal, rekenen en burgerschap daalt en het principe van 'gelijke kansen' staat onder druk.
- De mentale gezondheid onder jongeren is gedaald: leerlingen en studenten zijn minder gemotiveerd en zitten minder goed in hun vel.
- De liquiditeit en solvabiliteit van de onderwijsinstellingen zijn de afgelopen jaren over alle sectoren heen relatief stabiel en liggen gemiddeld boven de signaleringswaarden van de inspectie. Personeelskosten vormen het grootste gedeelte van de totale lasten.
- Voor het leerstofaanbod burgerschap kreeg ruim de helft van po- en vo-onderwijs een herstelopdracht van de inspectie.
- Het tekort aan leraren in het primair onderwijs en het voortgezet (speciaal) onderwijs is groot en zal op termijn niet afnemen. Het tekort heeft bij een deel van de scholen ernstige gevolgen voor de kwaliteit van het onderwijs. Maatregelen gericht op het welbevinden en op de verlaging van de werkdruk helpen het beste om leraren te werven of te behouden.
- Op scholen met alleen een havo- en vwo-afdeling is het slagingspercentage hoger dan bij een brede scholengemeenschap. In het noorden van het land is het slagingspercentage voor havo en vwo aanmerkelijk lager dan in het midden van het land.

Bevindingen per sector

Primair onderwijs

Het lerarentekort in het primair onderwijs is onverminderd hoog en startende leraren zijn niet altijd voldoende toegerust wat betreft hun vakdidactische vaardigheden. Hiermee staat de kwaliteit van het onderwijs onder druk en behalen te weinig leerlingen in het primair onderwijs de referentieniveaus. Schooladviezen zijn het afgelopen jaar vaker naar boven bijgesteld naar aanleiding van de doorstroomtoets. Tot slot blijkt dat het grootste gedeelte van het personeel en de leerlingen zich veilig voelt op school.

Voortgezet onderwijs

Ook in het voortgezet onderwijs zijn het lerarentekort en de hoge werkdruk een probleem. De kwaliteit van de examinering is onvoldoende op orde: de schoolexamens bevatte niet alle verplichte domeinen en op sommige scholen werd niet alle verplichte examenstof getoetst. Zittenblijven is ineffectief en moet worden voorkomen. Het welbevinden van leerlingen staat onder druk, met name bij LHBTIQ+-leerlingen.

Speciaal onderwijs

De tekorten in de gehandicaptenzorg en jeugdzorg beïnvloeden de ondersteuningsmogelijkheden in het speciaal onderwijs. De personeelstekorten in het onderwijs en de zorg grijpen op elkaar in en daarmee staat de kwaliteit van het speciaal onderwijs onder druk. Het aantal leerlingen in het speciaal (voortgezet) onderwijs is vergeleken met de start van passend onderwijs niet afgenomen.

Middelbaar beroepsonderwijs (mbo)

Steeds meer ongediplomeerde havisten kiezen voor het mbo: het aantal overstappers is in 2 jaar tijd bijna verdubbeld. Het aantal vroegtijdig schoolverlaters is echter gestegen en veel mbo-studenten geven aan last te hebben van (sociale) eenzaamheid of depressieve klachten. Studenten behalen de beoogde referentieniveaus voor taal en rekenen nog te vaak niet. Mbo-instellingen verschillen in plaatsing en uitval van studenten en van aansluiting op de arbeidsmarkt. De kwaliteit van mbo-besturen is al een aantal jaren stabiel.

Hoger onderwijs (hbo en wo)

Binnen het hoger onderwijs voldoen bijna alle opleidingen aan de basiskwaliteit. Het accreditatiestelsel voldoet als het gaat om de onafhankelijkheid, deskundigheid en betrouwbaarheid van de oordelen. De kans op uitval verschilt per instelling. Decentrale selectie bij fixusopleidingen zorgt voor kansengelijkheid. Om die reden is loting als selectieprocedure vanaf 2024-2025 weer ingevoerd. Ondanks een kleine afname, ervaart een groot deel van de studenten een hoge prestatiedruk en psychische en emotionele (uitputtings-)klachten. Docenten moeten meer tijd en ruimte krijgen voor professionalisering en voor werkzaamheden bij de opleidingscommissie.

Een belangrijk onderwerp binnen het hoger onderwijs is de internationalisering van het onderwijs. Deze ontwikkeling leidt tot zorgen over de bevordering van de Nederlandse taal en de toegankelijkheid voor Nederlandse studenten. Het wetsvoorstel 'Internationalisering in balans' schept voor hogescholen en universiteiten mogelijkheden om de instroom van internationale studenten beter te beheersen.

Reactie Ministerie

In de aanbiedingsbrief, opgesteld door de ministers van onderwijs Robbert Dijkgraaf en Mariëlle Paul, wordt ingegaan op de bevindingen van het rapport.

De ministers onderschrijven het fundamentele belang van onderwijs en geven aan hier sinds het aantreden van het kabinet in 2021 concrete acties en structurele investeringen aan te hebben gekoppeld. Ook het komende jaar wil het kabinet weer investeren in het onderwijs. Prioriteit gaat met name uit naar het beheersingsniveau van de basisvaardigheden als Nederlands, rekenen/wiskunde, burgerschap en digitale geletterdheid, de aanpak van de tekorten aan schoolleiders en leraren en het bevorderen van de kansengelijkheid.

In mei 2022 is in het funderend onderwijs het Masterplan basisvaardigheden van start gegaan. Scholen krijgen in dit verband duidelijkere doelen en een beter curriculum. Het kabinet wil voor onderwijsprofessionals werken aan een aantrekkelijk beroep met ontwikkelmogelijkheden, waarbij fors is geïnvesteerd in de salarissen en de aanpak van de werkdruk. Ook lopen er op dit moment meerdere trajecten om de professionalisering van leraren te verbeteren.

In de bevordering van kansengelijkheid is een belangrijke maatregel geweest dat een basisschool het schooladvies verplicht naar boven moet bijstellen als de uitslag van de doorstroomtoets hoger uitpakt dan het voorlopig advies. In het mbo ligt de focus op het voorkomen van vroegtijdige uitval en stagediscriminatie en in het hoger onderwijs kunnen instellingen werken aan het vergroten van kansengelijkheid in selectieprocedures.

Expliciete aandacht voor het welbevinden van leerlingen en studenten blijft nodig en er lopen meerdere initiatieven om mentale vaardigheden te bevorderen en prestatiedruk te verminderen.

Dit is een Legal Update van het sectorteam Onderwijs.

Voor meer informatie:

Anne Haverkort
+31 30 25 95 528
annehaverkort@vbk.nl